

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-377-4-30>

**TRANSNATIONAL CORPORATIONS
IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION
OF COMMODITY MARKETS**

**ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТОВАРНИХ РИНКІВ**

Глобальні тенденції в тій чи іншій формі проявляють себе в різних країнах та регіонах світу і їх подальший розвиток впливає на нові глобальні виклики та загрози. Систематизація основних тенденцій глобальної еволюції економічних трансформацій з огляду на економічний розвиток країн світу та проблеми дисбалансів сучасного сталого розвитку, глобальних викликів сталого розвитку світового господарства, особливостей соціально-економічної сфери в аспекті інноваційного розвитку економіки визначає шляхи розвитку інноваційних систем.

За офіційним визначенням Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), транснаціональна корпорація (ТНК) – це підприємство, що об'єднує юридичних осіб будь-яких організаційно-правових форм і видів діяльності в двох чи більше країнах і провадить єдину політику та загальну стратегію завдяки одному або декільком центрам прийняття рішень [1].

Процеси транснаціоналізації є основою економічної глобалізації, яка розвивалася переважно на основі поглиблення поділу праці в рамках міжнародної торгівлі. Економічна глобалізація поступово призводила до географічної диверсифікації підрозділів ТНК, що було зумовлено імперативами масштабування їх діяльності та утримання конкурентних переваг. У результаті ТНК стали ключовими суб'єктами світової торгівлі та світових інвестицій. Різні джерела оцінюють частку ТНК у світовому експорті у діапазоні 50-60%, причому 20% світового експорту формується материнськими компаніями ТНК, тоді як 30–40% складає експорт їхніх зарубіжних підрозділів [2].

У цілому глобалізація економіки, пов'язана з різким збільшенням масштабів і темпів переміщення капіталів, випереджаючим зростанням обсягів міжнародної торгівлі порівняно зі зростанням ВВП, виникненням цілодобово працюючих в масштабі реального часу світових фінансових ринків, швидким переміщенням фінансових капіталів у межах біржових потоків, що сприяє формуванню стійких економічних систем.

Глобалізація й зростання волатильності світових ринків, а також загострення конкуренції мотивують компанії до створення стійких бізнес-моделей, здатних протистояти негативним ефектам глобалізації, і стійкість яких визначається ефективним використанням ресурсів: природних, матеріальних, фінансових та інтелектуальних. Результатом трансформації є перехід до мережевої взаємодії й утворення комплексної системи постачальників, партнерів, споживачів та конкурентів навколо транснаціональних компаній. Очевидно, що в цих умовах змінюються підходи до менеджменту, що особливо актуально для споживчої мережевої торгівлі. В умовах загострення проблем глобалізації фахівці все частіше повертаються до класичних основ функціонування сфери міжнародної торгівлі, адже надмірна залежність світу від транснаціональних суб'єктів, як показує практика сьогодення, може загрожувати національній безпеці не лише окремих країн, але й світовому господарству загалом [3].

На сучасному етапі розвитку економічних процесів лише третина світового експорту припадає на незалежні компанії, які не приймають участь у міжнародному виробництві, тоді як дві третини припадає на ТНК і мережу їхніх зарубіжних підрозділів. Мережа зарубіжних підрозділів ТНК займає 30% світового експорту, причому зарубіжні підрозділи грають особливу роль у міжнародній торгівлі послугами, що потребує близькості споживачів до постачальників [4].

Міжнародна компанія з дослідження ринку Kantar представила черговий рейтинг Top 50 Global Retailers, який включає найбільших світових ритейлерів у 2023 році [5]. Поки в Україні триває війна, головною проблемою найбільших світових ритейлерів третій рік поспіль залишається надзвичайна ситуація на ринку, утворена пандемією. Незважаючи на те, що більшість країн вирішили жити з COVID-19 і зменшили кількість екстремальних локдаунів, спалахи захворювань новими штамами вірусу все ще впливають на продажі в ключові сезони для збуту. Але завдяки змінам у споживчих звичках

прибутки ритейлерів зросли. Винятком залишається Китай, який у 2022 році продовжував свою політику “нульової толерантності” до COVID-19: швидко запроваджував регіональні локдауни у відповідь на спалахи хвороби.

У багатьох країнах обмежували роздрібну торгівлю також проблеми з ланцюгами постачання і робочою силою. Гострий дефіцит кадрів в ритейлі вплинув не лише на рівень послуг в магазинах (включаючи аптеки), а й на управління складами та логістику. Дефіцит якісних кадрів змусив багатьох ритейлерів скоротити робочі години та обмежити інновації у сфері мерчандайзингу. У відповідь на нестачу персоналу самообслуговування стало більш поширеним явищем в магазинах.

Ще однією проблемою, що викликала занепокоєння у аналітиків, стала кібербезпека, оскільки хакери намагалися отримати доступ до даних ритейлерів. У відповідь на це більшість роздрібних гравців перенаправили частину коштів, призначених для відкриття нових магазинів, на захист своїх активів. Відповідно до методології Retail IQ від Kantar, бали в рейтингу визначаються лише на основі роздрібного доходу. Оскільки найбільші світові ритейлери продовжують розширювати свою діяльність за межами роздрібною виручки, цей список тепер фокусується лише на доходах, характерних для роздрібною торгівлі. Більшість ритейлу, що входять до сфери охоплення Kantar, працюють у сегментах продуктів харчування, ліків та товарів масового попиту.

Методологія рейтингу Kantar використовує систему, яка присуджує бали ритейлерам на основі їхніх доходів від роздрібною торгівлі на внутрішньому та міжнародному ринках. Щоб потрапити до рейтингу, ритейлери повинні мати прямі інвестиції щонайменше у трьох країнах [5].

Отже, трансформаційні процеси світової економіки, що відбуваються, зміна напрямів та інтенсивності міжнародних фінансових потоків, розподіл світових ринків між традиційними та новими центрами економічного зростання обумовлюють суттєві зміни глобальних викликів, з якими стикаються відкриті економіки країн світу як на зовнішніх, так і на внутрішньому ринках.

Література:

1. Офіційний сайт ЮНКТАД. URL: <http://www.unctad.org>
2. Тарасевич Н.В. Роль транснаціональних корпорацій у міжнародних економічних відносинах. *Науковий вісник Одеського*

національного економічного університету. 2022. № 8(297). С. 89–94.
DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2022-8-297-89-94>

3. Поперечний С.І., Флейчук М.І. Глобалізація товарних ринків і гармонізація інструментів їх регулювання. URL: <https://lvet.edu.ua/images/doc/monograph/fem/5.2.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.32782/978-966-2384-21-5-11>

4. De Backer K., Miroudot S., Rigo D. (2019). Multinational enterprises in the global economy: Heavily discussed, hardly measured. VoxEU.org, September 25. URL: <https://voxeu.org/article/multinational-enterprises-global-economy>

5. Кращі в світі: топ-20 торгових мереж світу за виручкою і міжнародним доходом 2023 (інфографіка). URL: <https://rau.ua/novyni/top-20-torgovih-merezh-2023/>